

* *
*

ליום השלישי

מצאתי לנכון לאסוף את הידיעות על מאורעות הרמים בארץ-ישראל
 בחוברת זו שאני כותבה לא רק בדיו. הרבה יחסר בה, כי לא עוד הכל
 סופר ולא הכל נחקר. הרבה דברים יתבררו רק אחרי זמן ואולי זמן רב
 ויתכן, כי דברים רבים נקברו יחד עם הקרושים.

לא לי, לקטן מעם, לעמוד על הסבות הגלויות והנסתרות למאורעות
 הרמים בא"י. לא אקבל על עצמי גם לקבוע את התאריך הנכון להתחלת
 מוימת ההתנקשות בישוב היהודי הא"י על כל זועותיה. אחרים ימלאו את
 התפקיד הזה.

אחת אפלה: ילמדנו מאורעות דמים אלה את דרכנו לקראת העתיד —
 בנין ביתנו הלאומי העברי בא"י. מאורעות אלו ישמשו קו בין העבר
 והעתיד. נלמד את שגיאותינו בעבר למען יהיה העתיד יותר פורח ויותר
 מזהיר.

בדם נמשחו חשוקי מרכבת ישראל בדרכה לשחרור העם והארץ
 תוכפל מהירותה לקראת המטרה ותהי זאת נחמתנו ותשובתנו.

י. ע. (מ.)

חיפה, אלול תרפ"ט.

אל מלא רחמים שוכן במרומים המצא
 מנוחה נכונה על כנפי השכינה במעלות
 קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים
 לנשמות קדושי עם ישראל
 המעונים הטבוחים והנספים
 במערכה על קדוש שם המולדת
 (י"ז מנ"א - ח' אלול התרפ"ט)

בעבור שעם ישראל לכל תפוצותיו ימשיך
 את בנין המולדת בירת עוז וביתר מרץ
 בגן העדן תהי מנוחתם. לכן בעל הרחמים
 יסתירם בסתר כנפיו לעולמים ויצרור
 בצרור החיים את נשמתם. ה' הוא נחלתם.
 וינוחו בשלום על משכבם.

מַנְשֵׁר הַנְּצִיב הַעֲלִיּוֹן לְאִי*).

בשובי מאנגליה מצאתי לצערי הרב את הארץ במצב של בלבולים וטרף למעשי אלמות בלתי חוקיים.

שמעתי בזועה את מעשי האכזריות שנעשו ע"י כנופיות של פושעים אכזריים ושואפי דם, על מעשי פראות שנעשו באנשים מהישוב היהודי מחוסרי הגנה מבלי הרחשב עם גילם או עם מינם, שהיו מלווים, כמו שקרה בחברון, בהתעללויות אכזריות שאין הפרה יכול לבטאם על שרפות בתים ומשקים בעיר ובכפר ועל ביזת רכוש וחורבנו.

פשעים אלה יביאו על ראשי עושיהם את מארתם וזעמם של כל אנשי התרבות בכל רחבי תבל.

ניתן היום הזה הראשון בספטמבר 1929

ז. ר. טשנסלור

נציב עליון ומפקד עליון.

הודעת הסוכנות היהודית.

מתוך בטחה בהכרות בלפור ובמנדט ארץ-ישראל שמסר חבר הלאומים לבריטניה הגדולה התמכר העם העברי במשך עשר השנים האחרונות לעבודת שלום ובנין בארץ-ישראל. המפעל הזה ניתן להתנקשות אויבת ולהרס זדוני. רצחו וענו מאות נפשות נקיות של יהודים ויהודיות.

מבלי להרתע מפני ההתנקשויות האלה יקומו עתה כל היהודים בעולם ויראו שרצונם לבנות את הבית הלאומי העברי בארץ-ישראל הוא איתן לבלי חת ושהם נכונים להקדיש את כל כחם ומרצם למפעל הזה. מעשי אלמות ואימה לא יוכלו לעצור בעד העם היהודי מהביא את כל הקרבנות הדרושים לבנין ביתו הלאומי. דם חללינו צועק אל היהדות המאוחדת בעולם וקורא אותה למלא את חובתה בארץ-ישראל.

האכזרטיבה של הסוכנות היהודית עושה צעדים תכופים בכדי שהממשלה המנדטורית תפרע את הנוקים תתקן את הנהרסות. תעניש את כל התוקפים והפורעים. תדיח את הפקידים האחראיים והבלתי מוכשרים משרתם. תפתור באופן נכון וצודק את שאלת הכתל המערבי. תתן את האפשרות לעליה מחודשת ומאוחדת ותודיע מחדש ובדברים מפורשים את מחשבתה של הממשלה המנדטורית בדבר המנדט הארצישראלי.

אנו פונים בקריאה לכל היהודים שיראו לעיני כל את רצונם המכריע להמשיך את המפעל אשר נתקף באופן כה פראי. אנו קוראים ליהודי כל העולם להעמיד לרשותה של הסוכנות היהודית את כל המאמצים הדרושים בכדי להבטיח את הדברי. שהבית הלאומי העברי יבנה ביתר מהירות וביתר שאת.

חיים ויצמן, לורד מלצ'ט
לואיס מרשל, פליכס ורבורג.

לונדון, 30 אוגוסט 1929.

דרישות הסוכנות היהודית.

הועד המנהל של הסוכנות היהודית, בהסכמ עם הוועד הפועל הציוני קבל החלטות אלו:

1. הסוכנות מביעה רגשי התמרמרות וזועה לנוראות שאירעו בא"י. היא נתנת כבוד לקרבנות שנספו ומביעה את הערצתה העמוקה לעוז הרוח האיתן שגילו כל חלקי הישוב העברי בא"י. היא מאשרת את אמונתה, כי דההתפרצות היתה נתנת להמנע, אילו היתה מצד השלטונות יתר ראיית-נולד והתכוננות מספקת. הסוכנות מכריזה כי נסיון אחרון זה להרוס ע"י אלמות את יסודות הבית הלאומי היהודי-יש בו כל הסמנים של תכנית מדוקדקת ומוכנה מראש. למרות ההתפרצות ימשיך העם העברי במרץ מחודש את עבודת הבנין.

2. האכסוקטיבה של הסוכנות נדרשת להגיש תביעות נמרצות לממשלה ברוח זו. הסוכנות מכירה, כי נעשתה כל התאמצות ע"י הממשלה להשיב את הסדר על כנו, אולם ברור, כי במצב זה קשה להמציא הגנה ממשית תכופה לכל נקודת-מאוימת. בתנאים אלה, מוחה הסוכנות נגד פעולת השלטונות בא"י בפרקם נשק מעל היהודים העומדים בהגנה עצמית. הכרחי שהיהודים ישתתפו בהגנה על עצמם לפיכך דורשת הסוכנות במפגיע, שיגוייס מיד מספר מספיק של מתנדבים יהודים בתור שוטרים מיוחדים. ישנו צורך תכוף שממשלת א"י תגיש עזרה מספקת לנגועי המאורעות היהודים. הסוכנות מחכה לתשלום פצויים מלאים מצד ממשלת א"י בעד כל האבידות והנזקים והיא דורשת שתסודר מיד הערכת הנזקים האלה. הסוכנות בוטחת, כי חוג פעולתה של ועדת החקירה יכלול את התנהגות ממשלת א"י לנוכח מעשי הנוראות והמאורעות שהביאו לידי כך.

3. הסוכנות מביעה את דעתה, כי ישנו צורך מכריע לפתור ארץ אלת הכותל המערבי בלי דחוי. היא מקדמת בברכה את ההודעה האחרונה המביעה את רצון הממשלה להבטיח ליהודים את זכות התפלה על יד הכותל. הסוכנות דוחה בתוקף את ההודעות הכוזבות שנפוצו ע"י חורשי-רע, השואפים לחרחר שנאה בין היהודים ומושלמים, והיא מכריזה, כאשר הוצהר לא פעם באופן מוסמך, כי היהודים מכירים ללא כל סייג בחסינותם של המקומות הקדושים למושלמים.

4. הסוכנות דורשת מהממשלה להקציב בהקדם מספר הגון של רשיונות עליה. היא מציינת בסיפוק את האישור הברור של המנדט ושל פוליטיקת הצהרת בלפור ע"י הממשלה הבריטית, ומביעה את תקותה, כי הממשלה תמצא את הדרכים הנאותים לתת בטוי מעשי להצהרה זו ותאחו באמצעים שיבטיחו את השתתפותה הפעילה בהקמת הבית הלאומי העברי.

5. הסוכנות מניחה, כי עפ"י המעמד הנמוך לה ע"י המנדט, היא תקבל

אפשרות מלאה להביע את דעותיה לפני הממשלה. האכסוקטיבה נדרשת לערוך מיד תזכיר מפורט שיוגש לממשלה ואשר יכיל את השקפות הסוכנות על הפוליטיקה העתידה של ממשלת א"י. בין השאר צריך תזכיר זה לעסוק בסטאטוס של הסוכנות ובהכרה הממשית של זכותה ליעץ לממשלה ולהשתתף בעבודתה בענינים הנוגעים להקמת הבית הלאומי; לבחירת פקידי ההנהלה בקשר עם אחריותה המיוחדת להקמת הבית הלאומי; לריאורגניזציה של סדרי ההגנה והבטחון בא"י על יסוד שיתופם המספיק של היהודים במשטרה ובחיל הספר והגברת הבטחון ע"י גיוס מתנדבים יהודים בתור שוטרים מיוחדים לשעת חירום; לדרישות הנוגעות לחנוך היהודי ולתקנות המסייעות לעליה העברית ולאיומוץ ההתישבות הצפופה של היהודים על הקרקע. בכלל זה אדמות הממשלה ואדמות השממה; להעסקת פועלים עברים בעבודות הממשלה והעיריות; למתן חוקים בעניני עבודה; לשיטת המסים בקשר עם מסי חקרקע והפוליטיקה המכסית.

תזכיר מאת מוסדות הישוב לה. מ. הנציב על המאורעות בארץ.

ה. מ.

עוד לא הגיעה השעה לסכם את כל הנוראות שעברו עלינו במשך עשרת ימי הדמים הללו. שהחריבו חלק גדול מעבודת הבנין של שני דורות והפילו כ-130 חללים ומאות פצועים בתוכנו. עדיין אין לנו הבטחון. כי פרשת המאורעות הללו נסתיימה. עוד מגיעות אלינו לילה ויום ידיעות על קרבנות חדשים. ועל נקודות חדשות נתקפות. אולם, אנו באי-כח הישוב העברי בארץ-ישראל, רואים חובה לעצמנו להביע לפני ה. מ. בשו"בך לארץ את מסקנותינו מתוך מאורעות הדמים והחורבנות. שאירעו עד היום ולהגיש לפניך את דרישותינו התכופות ביותר.

1) זה מזמן רב מתנהלת בארץ הסתה שיטתית. חשאית וגלויה. להתנפלות על היהודים. השקועים בעבודת שלום ויצירה. בשנת 1921 הפיחו בקרב האוכלוסים המושלמים חששות ופחדים לאדמתם. רכושם ונשיהם. והפעם בחרו להם המסיתים בכותל המערבי לנקודת מוצא. באשר הבינו, כי בשטח הדתי יקל להם לקומם את ההמונים המושלמים. אחד המסיתים העיקריים בפרעות ירושלים ב-1921. שזכה אחר-כך להמנות על ידי הממשלה לראש המועצה המושלמית. הוא מופתי ירושלים. מופיע המעם כמגן על קדשי האיסלם מפני התנקשות. כביכול. שלנו. תעמולת ההסתה

היתה כרוכה בפעולת ארגון חזקה וכל אלה נעשו לעיני הממשלה אשר עליה האחריות לבטחון הארץ ולשלום תושביה והממשלה לא עשתה דבר כדי להפסיק את ההסתה הזאת וכדי לקדם את תוצאותיה האדישות המזורה הזאת מצד ממשלה נאורה וחזקה היודעת להשתמש בכחה כשהיא רוצה מגבירה בנו את ההכרה כי בחוגי השלטון נמצאים כוחות שיש להם ענין בהסתה זו ובפיחת סכסוכים בין העמים והעדות בארץ.

(2) מאז מעשי הכותל ביום הכפורים שעבר, שהחרידו את העולם היהודי בפגיעה הגסה בקדשי העם שנעשתה אז בפקודת מושל ירושלים, הוהרנו וחזרנו והוהרנו את הממשלה על הסכנה הגדולה הצפויה לשלום הארץ מעמדתה זו. המתעלמת מפגיעות תמיד ביהודים ומחזקת את ידי הפוגעים והמזלזלים בכבודה והממשלה הוסיפה להגדיל את הסכנה ולקרבה בהרשותה לבנות נדבכים נוספים על הכותל ובנתנה רשות לפרוץ פתח חדש, ההופך את רחבת הכותל למעבר המוני עוברים ושבים.

(3) הממשלה לא דאגה לפני פרוץ מאורעות הדמים ואחרי פרצם ועד היום הזה להכחיש את הדבות והעלילות שהמסיתים הפיצו בין המוני המושלמים ולקיים את האמת על יחסי השלום והכבוד של הישוב העברי לעם הערבי ולמקומות הקודש שלו.

(4) לפני פרוץ המאורעות נעשו על ידי הממשלה כמה צעדים שהרשו למושלמים להניח כי הממשלה היא משותפת לחששותיהם ותומכת בתנועתם: היא הרשתה הפגנת המושלמים לרחבת הכותל כאילו באמת התנקש מי שהוא מהיהודים במסגד. היא פרסמה הודעה רשמית המשווה את ההפגנה ההמונית הזאת של הערבים אל מקום תפלת היהודים להפגנתם של מאות אחדות צעירים יהודים ביום ט' באב. יום האבל הלאומי אל מקום תפלתם הם. בשעה שהפגנה זו של מאות צעירים יהודים לא פגעה באישי ולא התנקשה בקדשי מי שהוא חללה ההפגנה המושלמית את מקום תפלת היהודים במעשי אלמות ובשרפת ספרי תפלה ותהלים ובשבירת תשמישי הפולחן ואיש מהם לא נאסר ולא נענש על מעשי הפשע האלו. והממשלה בהודעתה הרשמית נתכוונה לחפות על המעשי האלה ולהמעיט את דמותם.

(5) בימים הראשונים להתפרצות הדמים היה הישוב הנתקף בכללו משולל כל הגנה ממשלתית. ברוב המקרים באו כחות משטרה באחור זמן לאחר שהפורעים כלו כבר את מעשיהם. ובמקרים רבים היתה המשטרה עד ראייה פאסיבי למעשים אלה. בלי להתערב בהם ועל כל האזהרות של הישוב ודרישותיו לעזרה תכופה רק תשובה אחת היתה בפי הממשלה: «הממשלה שולטת על המצב».

6 יש לנו ההכרה המלאה, שעל ידי אמצעים תכופים ונמרצים אפשר היה להפסיק את מאורעות הדמים מיד בראשיתם. ביום הששי הידוע. 23 באובגוסט. יום ירושלים, לא אחזה הממשלה באמצעים אלה. ההתקפה בירושלים היתה בתחילתה הופעה לוטאלית. שכאילו נועדה לבחינת עמדת הממשלה כלפי הפורעים. אחרי תסלת יום ו', יצאו המוני המתפללים מהמסגד והתחילו בפעולות בודדות נגד היהודים. יריות פציעות סכין, זריקת אבנים, גיפוץ שמשות, התנפלויות, על יהודים בודדים וכד', הממשלה לא הגיבה על התפרצות זו. היא העמידה שוטרים ערבים ואנגלים אחדים, שהיו מזוינים ברובם במקלות, המכוניות המשוריינות המעטות, אשר שוטטו בחוצות לא נגעו בתוקפים. המשטרה לא נסתה לפזר או להדוף את ההתקפות הראשונות והמוני הפורעים הרגישו מיד, שאין לחשוש להפרעה רצינית מצד הממשלה.

7 היהודים הגינו על עצמם באשר יכלו ובכל אשר יכלו. רק בכח עמידת דהיהודים על נפשם, נהדפו ההתקפות הראשונות על העיר העתיקה, רוממה, מאה שערים, נחלת אחים, רחביה, תלפיות, ימין משה, סנהדריה, מחנים, בית וגן, בית הכרם, מונטיפיורי, גבעת שאול ושכונת הגורגים. הממשלה לא חרדה להחיש עזרה בשעתה גם לבית היתומים דיסקין, מקלט לשלש מאות ילד, שהיו צפויים לטבח, אלמלא באו מהשכונות הסמוכות להגן עליהם מפני המתנפלים.

8 ביום השבת, בשעה 6 בבקר, נשמעו בבת אחת יריות מכל קצות העיר. בהתקפה זו ניסו להחריב את קריית ענבים, את בית ההבראה "ארוזה", את מוצא, את עטרות, ואת כל השכונות הקיצוניות בירושלים. שדדו כמה בתים בתלפיות, במקור חיים, בבית וגן, בנוה שאנן, וניסו לשרוף אותם באש. וגם הפעם ניצלה העיר בעיקר בזכות עמידת יהודי ירושלים בכל קצות העיר על נפשם. אלמלא זאת כי אז היתה כאן שחיטת חברון וטבח צפת, ויצויינו כאן לברכה תלמידי האוניברסיטה האוקספורדית ופקידים אחדים אנגלים, שהתנדבו ביום זה להגנת הנתקפים, ומלאו חובתם זו באמונה ובכבוד ובמסירות נפש. אך לא כל הנקודות הנתקפות יכלו להחזיק מעמד בכוחם הם, וכך נעזבה שכונת בית וגן, נשדדו ונחרבו משק הפועלות שעל יד הארמון החדש של הנציב, משק גרוד העבודה ברמת רחל, כנקודה זו הגינו התושבים על עצמם עד אפיסת כוחותיהם ועם גפילתה נפתחה הדרך לפני התוקפים ותאבונם הלך וגדל, ושדה פעולתם הלך והתרחב, מחמת חוסר פעולה נמרצה מצד הממשלה, והלך והתפשט מירושלים על כל חלקי הארץ.

9 הממשלה נתנה להתפשט ולהתרחב ולא אחזה במשך כל הימים האימים האלה באמצעים רציניים לבטחון חיינו ורכושנו. שום ענשים רציניים לא הוטלו

על הפורעים. המצב המיוחד שדוּכרו בארץ כאילו פָּסַח עליהם. שום קנסות לא הוטלו על אלה ששדדו את הרכוש היהודי. כאילו הפקר הוא הממשלה לא אסרה ולא מסרה לדין אף אחד מראשי המסיתים. אשר הם הם האחראים העיקריים לדם הרב אשר נשפך ולחורבן הנקודות הישוביות. פקדי הממשלה אשר אחריותם למאורעות אינה מוטלת בספק. לא הורחקו עד היום ממשרתם ולא נמסרו לדין.

10) אשמת הפקידים הממשלתיים התבלטה ביותר בשחיטה בחברון. ביום הששי עברו בחוצות חברון קבוצות ערבים. וזרקו אבנים על בתי היהודים. ניסו להתפרץ לבתיהם. הרגו תלמיד ישיבה אחד — כל אלה היו אותות ברורים לסכנה האורבת ליהודי חברון. ובכל זאת לא נעשה כלום להגנתם. ולעיני המושל, שזעקו אליו לעזרה ולא נענה. ולעיני השוטרים אשר פורקו מנשסם והיו מזוינים רק במקלות. נעשתה השחיטה האוימה הזאת. 63 נפשו בהן נשים וילדים. רבנים ותלמידי חכמים. שחיטה אשר אין דומה לה בדברי ימינו בארץ אחרי החורבן. ואשר יריות אחדות באויר היו דיין להפסיקה בבת אחת.

11) גם לאחר שבוע של שפיכת דמים ולאחר שובך אתה. הי מי לארץ. נשנו בצפת מעשי התועבה והתעלולים של חברון. נשרפה ונשדדה ונחרבה עיר יהודית עתיקה בת אלפי נפשות לעיני הממשלה. שעמדה על דמינו ללא פעולת הגנה והצלה מספיקה.

12) בשרשרת החורבן שלובים מעשי ההרג בישוב היהודי בבית שאן. ההתקפות ההמוניות על תל-אביב וחיפה. ההתנפלויות על מושבות הנגב. חורבן באר-טוביה. פינוי עקרון. שרפת הר-טוב. חולדה וכפר-אוריה. ועמידת הגבורה של גדרה בפני תוקפיה. ולאחר הטבח ביהודי צפת גברה הסכנה בגליל העליון ומושבות עמק הירדן והגליל התחתון. רוב יבולן נשלח באש והן עומדות בפני התקפות והתנפלויות ללא כל בטחון ביום המחרת.

13) נוכח המצב הזה. נוכח מזימת ההרס המאורגן על כל מושבות הישוב העברי ונקודותיו. חובתה הראשונה של הממשלה היתה לחזק את ידי האנשים הנתונים בסכנה. לתת אמצעי הגנה לרשותם. לארגן את הגנתם העצמית ולתמוך בה. למען לא ישפך דם נקי ולא יעלה באש עמל דורות. ומה עשתה ועושה הממשלה? היא רדפה ורודפת את היהודים המגינים על עצמם. היא פורקת מעליהם את נשקם. היא אוסרת את העומדים על נפשם. ומוסרת אותם לדין כפושעים.

14) הממשלה הפסיקה את השרות הטלפונית בין ערי הארץ. האסור הזה חל לא רק על פרחים. אלה גם על מוסדות (מלבד ההנהלה הציונית ועוד מוסדות בודדים). כלומר: הממשלה נטלה מחושבי המקומות את האפשרות של קריאה

ישרה לעזרה מהירה. הממשלה הנהיגה צנזורה חמורה על הטלגרמות לחו"ל ועכבה את מסירתם. היא אסרה הוצאת העתונים. בלי להבדיל בין העתונות העוסקת בהסתה ובין זו העלולה להחיש את השלום. כל אלה הגבירו את החרדה והסכנה. כאשר היהודים ראו ארץ עצמם לא רק משוללים נשק להגנה עצמית ומשוללים עזרה והגנה לחייהם מצד הממשלה. אלא גם משוללים כל אפשרות לקרוא לעזרה כל שהיא. איש לרעהו בארץ. ומשוללים אפשרות להבטיח לעצמם עזרת אחים בעולם. ולהכחיש את הדבות הנפוצות עליהם מצד המסיתים בארץ ובחו"ל.

15) באמצע העבודה השקטה. עבודת שלום ויצירה. בנין ותרבות. עבודה אשר לא עשקה שום אדם ושום עדה. שולחו בנו המוגים פראים משוסיים ומשולהבים. אשר שפכו דם מאות נפשות. עינו אותם בעינויים איומים. שחטו ילדים. התעללו בנשים כרתו אברים. חללו ושרפו ספרי תורה ובתי כנסיות. שדרו ושרפו רכוש רב. פרי המאמצים הכבירים של העם העברי בכל תפוצותיו. במשך 10 ימים היה הישוב היהודי נתון להרג ולשמצה. ועדיין הוא עומד בתוך סכנת ההרס והחורבן. ואם כי תמונת המאורעות היא ברורה וגלויה כל כך. נעשה מצד הממשלה הנסיון בהודעותיה הרשמיות. שנתפרסמו בעצם ימי הדמים. לתאר את המאורעות כתגרה בין שני עמים. אשר לא ברור מי מהם הנתקף ומי מהם התוקף. בנסיון זה לסרס את אמת המאורעות. ראינו — נוסף על ההתנקשות בחיינו ובשלומנו — התנקשות בכבודנו. וכוונה לסלף בעיני העולם את דמות ישובנו. ההוגה מיום הוסדו ייחסי כבוד ושלום לכל הדתות והגזעים. סילוף אמת זה בא ככותרת למאורעות הדמים ולמזימת ההרס. אשר נתגשמה רק בחלקה מחמת עמידת היהודים על נפשם.

אנו חדורי הכרה. שאילו אחזה ממשלת ארץ ישראל בכל האמצעים שבידה. היתה יכולה למנוע את הפרת השלום בארץ. וגם עתה יוכל לקום השלום בארץ והחיים יוחזרו למהלכם הטבעי. אם תוקם כאן פקידות הדואגת באמונה ועושה את כל אשר בידה למלוי התפקידים שקבלה עליה. ממשלת המנדט בארץ.

ועל החתום: הוועד הלאומי.

הרב קוק בשם הרבנות הראשית.

הרב בלוי בשם אגודת ישראל.

מחאת ב"כ אגודת ישראל אצל הנציב

ביום הששי 'א' אלול נתקבלו הרב זוננפלד, והרב יונגרייז לראיון עם ה' מ' הנציב העליון. הרב זוננפלד הביע לה' מ' את התמרמרות ומחאת היהדות המקומית והכללית על המאורעות האיומים שקרו בארצנו בימים האחרונים, ודרש מה' מ' להחזיר את השלום והבטחון הגמור בכל הארץ בהקדם האפשרי; כן דרש את הענשת האשמים והגורמים להמאורעות המחרידים. הרב הדגיש כי הדרושה להענשת הפושעים איננה נובעת מתוך רגשי נקמה כי אם לתועלת העתיד. כי בלי זה לא יוחזר בטחון החיים בארץ.

הרב יונגרייז אמר כי מאד נדהמנו על האכזבה הגדולה שהיתה ליהדות אחרי ההבטחות המרובות של הממשלה ליהודים ששום דבר לא יאונה, ועל סמך זה פרסמנו קריאה לשקט ולמנוחה, ואחרי כל זה נערכו בראש כל חוצות התנפלויות פראיות שתוצאותיהן היתה שחיתות איומות ואכזריות. שוד ובוז בכל רחבי הארץ אשר מעולם לא ידענו זאת בארצנו הקדושה.

הרב יונגרייז דרש כי חקירת האסירים היהודים תהיה ע"י חוקרים ושופטים אנגלים נייטרליים, כי כיצד אפשר לאשר ולהסכים שיושמו במאסר יהודים שהגנו על חייהם וחי משפחתם בחיפה, בשעה שזה היה כבר אחרי הטבח הנורא בחברון. שלרגלי היותם מחוסרי הגנה נהיו שמה היהודים כצאן לטבח לפני פריצי חיות. וגדולי התורה והמעשים נשחטו ונהרגו ועונו בכל מיני אכזריות מבלי שקבלו עזרה והגנה ממי שהוא. על ה' מ' להבין כי בחברון היו בחורים צעירים ואילולי היותם סומכים על הגנת הממשלה היו מגינים על עצמם והיו משיבים מלחמה שעה ולא היו נופלים כעמיר אחרי הקוצר לפני הפורעים האכזרים — חלאת מין האנושי.

ומה יש אחרי זה לדרוש מהיהודים בחיפה ובשאר מקומות שלקח חברון העגום הוכיח אותם לעמוד על נפשם ולהגן על עצמם בפני הזרם השוטף של הרוצחים והשודדים עד בא עזרת הממשלה ובנה המעיטו את החורבן וההרס כי אלמלא כן כגורל חברון היה גורל כל הארץ. זה יהיה עוות דין נורא כלפי היהודים, כי אחרי הטבח שנערך בהם באופן כה אכזרי ואחרי האבדות הנוראות שהיו להם בנפש וברכוש עוד יגוללו עליהם אשמת מפירי חוק וחדרי הסוהר שכבר היו צריכים להיות מלאים פורעים ושודדים יתגוללו בהם יהודים אשר חטאם האחד הוא שעמדו על נפשם ולא פשטו צוארם לשחיטה.

ה' מ' הביע את צערו על המאורעות שקרו והבטיח ששופטים אנגלים יחקרו על כל הענינים ומזכירו רשם את פרטי הראיון.

אל הסופרים ואנשי-הרוח בכל העולם התרבותי

בשעה קשה לעמנו. עת הונפה יד אכזרית על שארית תקותו לשוב ולחיות חיי-כבוד בארץ-מולדתו העתיקה. לחדש ולהמשיך את תרבותו בת אלפי השנים. שכל האומות המתוקנות נהנו מאורה. אנו פונים אליכם. חברינו הסופרים ואנשי-הרוח בכל העולם התרבותי. בגלוי-דעת. זה. להביע בו לוא במלים מעטות את רגשות הכאב והחרון. המזועזעים את נפשנו עד היסוד. למראה העול האיום. הנעשה לנו בימים האחרונים לעיני העולם הנאור. אין אנו עוסקים בפוליטיקה; סופרים אנחנו. היושבים בתוך עמם ועובדים אותו עבודה גלויה וישרה. ולכן יהיו דברינו ישרים וגלויים.

למיום גלות עמנו מארצנו. מיום חורבנו המדיני ופזורו על-פני כל חלקי העולם. זה אלף שמונה מאות וששים שנה. לא חדלה ארץ-אבותינו מחיורת חיי-מולדת בעמקי ההכרה של בניו ולא נתקו הקשרים הנפשיים בינה וביניהם במשך כל הדורות. ארץ-ישראל היתה לעמנו הנדח בארצות הגולה לא לבד חוץ-אבל לעבר מזהיר. כיאם. בעיקר. חוץ-נחומים לעתיד מזהיר. עת בה יופיע באחרית הימים אור הצדק העולמי ובה יצרף ויתעלה הרעיון האנושי הגדול. רעיון השלום והאחוה בין כל משפחות האדמה. מאות ומאות שנות הפירוד בין הארץ והעם. החליפות והתמורות אשר עברו על שניהם. הגלגולים הקשים אשר נתגלגלו שניהם בתגרות הזמנים — כל אלה לא יכלו להפריד בין שני הדבקים. ותהי להפך: הארץ העזובה נקשרה בלב עמה הנודד במרחקים בקשר אהבה וכליון-נפש עמוק. בקשר קדושה והערצה נשגבה. היא נבלעה בבשרו ובדמה נתגלתה בכל גלויי מחשבתו ופעולתו. בחיי-שבתו וימי-מעשהו. בשמחתו וביגונו. היא העמיקה את תפלותיו. המתיקה את שירתו. דובבה וקיימה את שפתו הקדומה. שפת-מולדתו. על-אף כל התנאים הקשים. השקתה מטל שמיה את ספרותו. את אגדותיו. האירה באורה הפלאי את תורת-מוסרו. הרימה אל על את דמיונו. הוינה והפרתה את יצירתו דעממית. והיא שעמדה לו בתקופת החושך והרשע לשאת את כל הרדיפות והענויים האיומים. עניי גוף ונפש. אשר לא נסה בהם שום עם זולתו. להחזיק מעמד בתוך להבות השנאה הנבערת ולהגיע עד הלום.

והנה באו ימים חדשים לעולם. ימי התנערות. עמים מדוכאים משפלותם ובקשת מוצא לעצמותם הלאומית. להתפתחות חפשית. של כחותיהם החמריים והרוחניים. בימים ההם נפקחו עינינו וראינו את מצב עמנו בארצות פזורו. איום בבדידותו. נכדל לרעה. מכל גויי הארץ. נדון על-ידי בדידות זו בעתיד הקרוב לחיי-קלון של אבדן צורה. של התנוונות עצמית. של פרויטור. שוממה במובן

הלאומי-הרוחני של לקוט פירורי תרבות תחת שלחנות זרים. לא יכולנו להשלים עם משפט המות-המכוער הנשקף לנו השולל מאתנו את כל טעם קיומנו מראשית ועד אחרית-וביחוד את הטעם וההצדקה לתקופת-הענויים הארוכה אשר עברד עלינו בנכר את הטעם וההצדקה למאות אלפי הנפשות הקדושות הטבחותר והשרופות, אשר הקריבו עצמן קרבן בדורות-הזדון שעברו בעד כבוד בניהן וקיומם בדורות-הצדק הבאים. ובצר לנו פנינו הפעם אל אחרית תקותנו - אל ארץ-מולדתנו העתיקה, כי רק בה ראינו מקור חיים והתלהבות להתחדשות כחות היצירה, בעמנו והמשך קיומן בכבוד.

באנו אל הארץ לא בחרב ובחנית, כי אם באת ובמתרשה ידענו כי ארצנו אחרי אשר גלינו ממנה נשארה עזובה ושוממה ברובה, כי הריה ועמקיה הפורחים לפנים הפכו במשך דורות העזובה סלעים חשופים ואדמת-טרשים, כי נחלידה יבשו ובצותיה שרצו זבובי-מות ואולם המכשולים האלה לא הניאנו מחפצנו העו לשוב ולהדבק באדמת-מכורתנו לעבדה ולשמרה ולהשיב אליה את כחה הראשון.

הבאנו הנה את טובי בנינו אנשים אמיצי-לב ועדיני-רגש, ביניהם רבים אשר עזבו חיי תרבות עליונה ובאו ומסרו עצמם לעבודת-אכרים קשה בקבלם עליהם מראש את סבל תנאיה ואת מנת-חלקה הזעומה: חיי עוני ומחסור וחליים רעים. תלושי-קרקע היינו בארצות הנכר וחסרי כל נסיון במקצוע החקלאי שבנו לארצנו אך הרוח הנעלה אשר הלהיבה את חלוצנו הראשונים והבאים אחריהם זו הרוח הקוראת אותנו להתחדשות הכחות על-ידי עבודת בנין ויצירה עצמית המריצה את הלבבות להתגבר על כל המפגעים ופעלה גדולות: במשך חמשים שנה שנות עמל לא אנוש והקרבה עצמית אשר הפילה חללים רבים מבין מערכות עובדינו.

ישגנו בצות-מות בפנות היותר עזבות בארץ הפכנו צחיח-סלעים לארץ זרועה הקימונו יותר ממאה נקודות של ישוב חקלאי המרהיב עתה את העין ביפי גופו ובמשקו המסודה בנינו בסביבות ירושלים חיפה וטבריה ערי-גנים מחוקנות המשקות שקט וגועם על רואיהן. הקימונו בסביבת יפו במשך עשרים שנה את תל-אביב הקלולה בהדרה זו העיר העברית הראשונה למופת - העיר היחידה בעולם שכולה נבנתה וכולה מתנהלת בידי יהודים והעיר היחידה במזרח לבטחון צבורי ואישי גמור, אשר שכור לא יראה בחובותיה ואשר כל אדם אם אורח ואם גר אם איש ואם אשה יוכל לטייל בתוכה באפלת לילה באין מחיר ומכלים דבר.

פהשנו על-פני שטח ישובנו העירוני והכפרי רשת של בתי-ספר מתוקנים מכל הסוגים-עממיים, תכנוניים, ומקצועיים יסדנו ספריות מוזיאון ותיאטראות הקימונו על-ההוצאים בירושלים את האוניברסיטה העברית שתעודתה לשמש בקרב הימים מכון מדעית-רבתי גם לשכנינו במזרח הקרוב. ועל כל אלה פעלנו פלא שאין

דוגמתו בקורות העמים: במשך דור אחד החיינו בפינו ובפי בנינו הנולדים וגדלים בארץ. את לשוננו הקדומה, הלשון העברית, אשר בכל תקופות הגולה אמנם לא חדלה להיות חיים שבכתב ועברה דרך גלגולי-התפתחות שונים, אך צלצול דבורה החי נדם עם חורבננו המדיני על-ידי הרומאים. כיום הזה שבה לשון-הנביאים והיתה כאחת השפות החיות בפי עמים חיים, והיא משתכללת משנה לשנה על-ידי פרוצס של התפתחות מפליאה, מסגלת לעצמה את כלל גוני המחשבה המודרנית. נענית בפי מדבריה לכל צרכי החיים המעשיים והרוחניים ולכל מקצועות המדע והאמנות, ובעקב התפתחות הלשון הולכת גם התפתחותה ההדרגת של הספרות העברית המודרנית, המספיקה לישובנו בארץ-ישראל ולכל ישובי היהודים בארצות הגולה שנה שנה עשרות עתונים וזורגלים ומאות ספרים מקוריים ומתורגמים מספרויות העולם לכל מקצועות השירה, המחשבה והמדע המודרניים.

ובשובנו לארצנו ידענו, כי באים אנחנו לא לארץ בלתי-נושבת, שבטי ערביים ובדוים נאחזו במסיבות הזמנים ותמורותיהם בערינו ובכפרינו ההיסטוריים וקנו להם זה מאות בשנים זכות אורח בתוכם, ואת הזכות הזאת קבלנו על עצמנו לשמור ולכבד. באנו בכונות טובות להיות לעם הארץ שכנים טובים. ימי שעבודנו הקשה בארצנו הנכר, תורת-מוסרנו הצרופה בכור הענויים ושתופנו לרעיונות האנושיים הנעלים של עמי התרבות למדונו לכבד ולקדש זכות כל עם וכל אדם וזולתנו, ולדורשי שלומנו – לדרוש משנה שלום ואהבה. וכה היה יחסנו לשכנינו החדשים – יחס של שלום ודרישת טובה, שנלותה אליו גם הכרת הקרבות הגועית והולידה ארץ הרצון הישר לעבודת-בנין משותפת, לטובת הארץ המשותפת ולהרמת מצבה הירוד בחומר וברוח, ואמנם התוצאות לא אחרו לבוא: מפעלנו בארץ הראה אותותיו לטובה על שכנינו הערביים, אשר התבוננו אל דרכינו ולמדו ממנו לשפר את חייהם בכמה וכמה בחינות, ורבים ביניהם אשר נהנו בדרך ישרה מפרי עמלנו ושקידתנו. עמדו אתנו, סחרו אלינו ועשו עושר. סמני החיים המשופרים האלה נראים עתה לכל עין רואה בכל עיר ובכל כפר ערבי, הסמוכים לנקודות ישובנו, ועדה ונאמנה לכך התמותה בקרבם, לפנים שהיתה מבהילה בכמותה העצומה ועכשיו היא פוחתת והולכת משנה לשנה.

והנה בעקב מלחמת-העולם קרה אותנו דבר, אשר אליו שאפנו למיום אשר נתעורר בקרבנו רעיון התחיה על אדמת אבותינו: בריטניה הגדולה, אשר בחלקה נפל כבוש ארץ-ישראל מידי הטורקים, הכירה את מפעלנו ואת חשיבותו הרבה להתפתחות הארץ וארצות המזרח הקרובות אליה, ובהסכם אחד עם חבר הלאומים לצדקת זכותנו ההיסטורית על ארץ-אבותינו ובאשור כולל לשאיפותינו הלאומיות בתוכה בתור עם קם לתחיה על אדמתו, הגדירה לנו את ארץ-ישראל.

בחוך מסגרת המנדט אשר ניתן לה עליה מאת חבר הלאומים. בתור בית יהודי לאומי, וקבלה על עצמה התחייבות בפני כל העולם לתת לבית היהודי הלאומי את חסותה המלאה ולסייע לנו בבנינו ובהתפתחותו. האקט ההיסטורי הגדול הזה עודד ארת טובי עמנו בכל חלקי העולם. אלפי תלוצים חדשים מפאר הנוער שלנו נהרו אלינו מכל הארצות להספח אל עבודת העם ולהקריב חייהם עליה. ידים רבות נישאו אלינו מכל המרחקים בתקווה ובברכה. ושם בריטניה הגדולה אשר היתה בעינינו כמוסיפה ספר חדש לעשרים וארבעה הספרים של כתבי־קדשנו, ספר גאולת ישראל בארצו. נקבע בלבנו לכבוד ולתהלה. לאהבה ולהערצה.

ואולם, לדאבוננו הרב, לא ידעה בריטניה הגדולה עד עתה להעריך כראוי את כל החשיבות העמוקה של התחייבותה בפנינו ובפני האנושיות כולה. ותחת ליחד את שלטונה בארץ־ישראל כחטיבה עליונה מיוחדת בפני עצמה ולשלוח אלינו מפקחים חכמי־לב ועדיני־נפש, ממבחר החומר האנושי של אומתה, אשר ידעו לכון את סדרי הנהלתם בארץ אל התפקיד הרם אשר קבלה על עצמה. — הכניסה את ארץ־הקודש, ארץ החוונות לעמים רבים ושארית התקווה לעם התנ"כי, לתוך הרשת הכללית של שלטונה הקולוניאלי והפקידה עליה פקידים, שברובם נועדו על־ידי עצם הנוכח והכשרתם לתפקידי־שלטון אחרים במקומות אחרים. והמשגה העיקרי הזה הוא שהביא את הצדדים לידי אי־הבנה לידי בלבול המושגים, לידי הצרת צעדינו בעבודת הבנין, לידי התעללות עורת ברגשותיהם של אנשי תרבות, ולבסוף — לידי הרגות היצרים הרעים של שכנינו הערביים נגדנו, ובמקום חסות וסיוע לבנין הבית הלאומי שלנו קבלנו תחת שלטונה של ממשלת ארץ התנ"ך זה שלש פעמים — פוגרומים, אשר בנוראותם ובכל האתמוספירה המקיפה אותם לא יחורו בפני הטבח שנעשה בימי האנרכיה ביהודים באוקראינה.

והנה אין מטרת הדברים בזה להשמיע באזניכם את מחאתנו כנגד כל הנעשה לנו בארצנו בימים האלה. תועבה כזאת שנעשתה לעין השמש תחת שלטון בני־תרבות, כי התנפלו חיות־אדם באין מעצור על ישוב של עובדים ועמלים לרצחם נפש עם־נשיהם וטפם, לבזז את פרי עמלם ולעקור מן השורש פרי התאמצות רבה למטרות געלות, וזועות כאלה שנעשו בירושלים, עיר־הקודש ובחברון עיר־האבות ובצפת עיר הפילוסופים המקובלים, כי ניתן לחלאת המין האנושי להרוג לטבח ולענות בענויים גוראים ישישים טהורי־נפש, רבנים שומרי תורה צדופה, תלמידי־חכמים צעירים בעלי הלך־רוח מוסרי עליון, נשים ענוגות וילדים רכים, והתועבות הקטנות הבאות אחריהן, כי הולכת ונוצרת מסביב להתועבה הגדולה אתמוסטירה

של רשע וצביעות. של שקרים ודבות. להיות חרב בידי הרוצחים כנגד הנרצחים על ידיהם. — בפני כל אלה תאלם כל לשון. תדום מחאת האדם.

עמוק כאבנו. ועמוק ממנו החרון האוכל את לבנו — ואל נחללם ואל נפיגם במחאות. רק דרישה יהייה לנו אליכם. הסופרים ואנשי-הרוח אשר בעולם התרבו תי: שימו אלינו לב לוא זאת הפעם בואו אלינו הנה וראו בעיניכם את אשר אנו עושים פה ואת אשר עושים לנו. מאות ומאות בשנים עמדה לנגד עיניכם. מקרוב לכם. חידת קיומנו הטרגי. חידת עם עתיק ומאמין בצדקו. המפרפר בודד ונעזב במצוקות שאול. בתוך מוקדי שנאת-עולם. ואינו רוצה להכנע ולהכחד מתחת השמים. — ואתם לא נמצאו ביניכם בלתי-אם מעטים. אשר נתעורר לכם לקראת הפלא העולמי המיוחד הזה מתוך רגש אנושי חי לחקרו. לחזור עד תוכו ולהבינו. עכשיו עושה העם הטרגי לנגד עיניכם. מקרוב לכם. את מאמצי האחרונים לחדול מהיות טרגי — האמנם יעמוד בכס רוח גם בפעם הזאת להתיצב מרחוק ולהעלים עין ממנו ?

וזאת לכם ולכל העולם לדעת: באנו הפעם אל ארצנו להשאר בתוכה וממנה לא נצא. בה נולדנו. בה צץ ופרח גאוננו. הלאומי. ובה נשוב ונפרח כעם בין יתר עמי-התרבות. ואם יתאכזר אלינו העולם הנאור. כאשר התאכזר העולם החשוך אל אבותינו בימי הבערות. ויתרוץ עלינו משפט מות — פה נתם לגוע.

אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל

הועד המרכזי: ה. נ. ביאליק. נשיא

פ. לחובר

ה. בנימין

ש"י עגנון

י. ד. ברקוביץ

יעקב פייכמן

אשר פֶּרֶש

ד"ר מ. מ. קבק

ד"ר צ. דיזנדרוק

ש. צמח

מחאת הקונסולים:

העתונות בחו"ל מוסרת את החלטת אספת הקונסולים בא"י ב 29 לאוגוסט לשלוח מברקים לממשלותיהם בזו הלשון:

"לאחר בדיקת המצב הנוכחי. ותוצאות המשא ומתן שבין אספת הקונסולים והשלטונות האנגלים ביחס להגנת הנתינים הזרים בא"י. החליטו הקונסולים להודיע לממשלותיהם כי אי הבטחון בא"י הוא כללי. וכי האמצעים שבהם אחזה הממשלה. עד עתה. אין ביכולתם להבטיח אפילו את השלום בעיר עצמה (ירושלים). שום הגנה מיוחדת לא נתקבלה ולמרות בקשותיהם התכופות של הקונסולים לא נשלחו אפילו שוטרים לשמור על בניני הקונסוליות."

ה ע ר ה : כידוע הופקדו לאחר זה ב 30 לאוגוסט. אנשי צבא לשמור על בניני הקונסוליות.